

Aan het Centrum Publieksparticipatie
Postbus 30316
2500 GH Den Haag

Betreft Zienswijze Ontwerp-Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte

Zeist, 10 september 2011

Geachte Minister, leden van het Parlement,

Door het Ministerie van Infrastructuur en Milieu is voor de periode van 3 augustus tot en met 13 september 2011 de Ontwerp-Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte, alsmede de bijbehorende AMvB Ruimte voor het indienen van zienswijzen ter inzage gelegd. Teneinde de gevolgen voor het milieu van de in de Ontwerp-Structuurvisie opgenomen ontwikkelingen inzichtelijk te kunnen maken is tevens een (verplichte) 'Plan-MER (Royal Haskoning, 2011)' opgesteld, waarbij o.a. gebruik is gemaakt van de 'Ex-Ante evaluatie van de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (PBL, 2011)'.

De Stichting Milieuzorg Zeist e.o. maakt gaarne van de geboden gelegenheid gebruik haar zienswijze op de Ontwerp-Structuurvisie, inclusief bijbehorende AMvB, te geven. Eerst zal een algemene reactie op de Structuurvisie worden gegeven, waarna meer inhoudelijk op een aantal specifieke punten zal worden ingegaan. Daarbij zal voor zover relevant de hoofdstukindeling van de Structuurvisie worden gevolgd.

1. Algemeen

De Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte geeft de nieuwe visie van het Kabinet weer voor de ruimtelijke inrichting van Nederland. Zoals de titel al aangeeft focust de Structuurvisie niet alleen op de Infrastructuur, maar met name ook de Ruimte, hetgeen uiteraard samenhangt met de fusie van Verkeer en Waterstaat én VROM, althans de RO- en de Milieupoot daarvan, in het nieuwe Ministerie van Infrastructuur en Ruimte. In die zin vervangt de nieuwe Structuurvisie dus ondermeer de Nota Mobiliteit, de Nota Ruimte, de Structuurvisie Randstad 2010 en ook de Mobiliteitsaanpak. Op zich is het natuurlijk mooi als de diverse sectoren die bij het ruimtelijk beleid zijn betrokken ook integraal binnen de visie van het Rijk op de ruimte aan de orde worden gesteld, zij het dat het natuurlijk wel van belang is daarbij dan de juiste balans te vinden.

Wat direct opvalt als je de nieuwe visie van het Kabinet op de ruimte beschouwd, dat deze feitelijk de economische ontwikkeling van Nederland (binnen Europa en in zekere mate ook de Wereld) centraal stelt. In die zin focust men sterk op die gebieden binnen met name de Randstad waar men de ontwikkeling van een aantal specifieke topsectoren binnen zogenaamde mainports, brainports en greenports wil faciliteren¹. Teneinde dat mogelijk te maken, wil men tevens de vervoersverbindingen binnen en naar de Randstad optimaliseren, o.a. door binnen de Randstad alle wegen, voor zover dat althans nog niet het geval is al bij voorbaat te verbreden naar 2x4 rijbanen.

Daarnaast wordt in de Structuurvisie ook wel aandacht besteed aan (het waarborgen van) de kwaliteit van de leefomgeving (in brede zin), maar als je wat verder kijkt, laat het Rijk het beleid zoals dat o.a. nog in de Nota Ruimte ten aanzien van het behoud (en het verbeteren) van het karakter (en kwaliteiten) van het landelijk gebied was opgenomen feitelijk los. Daarbij gaat het dan o.a. om het Rijksbufferzone-beleid, het beleid ten aanzien van de Nationale Landschappen én het beleid t.a.v. de Recreatiegebieden om de Stad (RodS). Zo wordt weliswaar aangegeven dat het beleid ten aanzien van de Nationale Landschappen de verantwoordelijkheid wordt geacht van de provincies, maar aangezien zowel de begrenzing als ook de kernkwaliteiten niet langer zijn verankerd in de voorliggende Structuurvisie en

¹ Ook al wordt dat dan niet expliciet aangegeven, althans niet voor zover de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. dat heeft kunnen ontdekken, het gaat daarbij in belangrijke mate om de topsectoren zoals deze door het Ministerie van E,L&I recentelijk als zodanig zijn aangewezen, te weten water, agrofood, tuinbouw, hightech, life sciences, chemie, energie, logistiek en creatieve industrie.

bijbehorende AMvB Ruimte staat het de provincies (en uiteindelijk dus ook de gemeenten) feitelijk vrij om het waarborgen van aanwezige kwaliteiten al dan niet in hun ruimtelijke beleid te verankeren (zie in deze overigens ook de 'Ex ante evaluatie (PBL, 2011)', evenals de 'Plan-MER (Royal Haskoning, 2011)'). Verder zal zoals inmiddels duidelijk is er ook in bovenproportionele mate op de natuur worden bezuinigd², hetgeen naar verwachting niet alleen grote gevolgen hebben voor de biodiversiteit, maar ook voor de kwaliteit van het landschap als geheel. Een (verdergaande) aantasting van de kwaliteiten van het landschap en de natuur en de daarmee gepaard gaande nivellering heeft niet alleen negatieve gevolgen voor die waarden zelf, maar uiteindelijk ook voor het door het Kabinet met de voorliggende Structuurvisie bovenal nagestreefde excellente vestigingsklimaat voor (inter)nationale bedrijven. Een goede kwaliteit van de leefomgeving (*Quality of living*) is immers tevens een factor van (grote) betekenis bij het aantrekken van buitenlandse bedrijven, zeker van kennisintensieve bedrijven (zie ook 'Ex ante evaluatie (PBL, 2011)').

Bezien we nu vanuit bovenstaand perspectief de voorliggende Structuurvisie, dan kan de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. niet anders concluderen, dat deze een echt integrale visie met duidelijk gestelde kaders ontbeert (zie overigens ook de 'Ex ante evaluatie Structuurvisie, hoofdstuk 3.5: De nationale Ruimtelijke hoofdstructuur', pag. 38). Kernvraag ten aanzien van het beleid in het algemeen en het ruimtelijke beleid in het bijzonder is natuurlijk waar we met zijn allen in Nederland naar toe willen. Wil Nederland ook echt leefbaar blijven, niet alleen voor de mens, maar ook voor de hier van nature voorkomende planten en dieren, dan dient o.i. daarbij een duurzame ontwikkeling centraal te staan. Uiteindelijk gaat het dan om een (evenwichtige) balans tussen de drie peilers van duurzame ontwikkeling: Planet, Poep en Profit. Aangezien de aarde de drager is van het leven, kunnen de overige peilers van duurzame ontwikkeling daar feitelijk niet los van worden gezien en dienen deze zich zodanig te ontwikkelen dat de draagkracht van de aarde daardoor niet wordt overschreden (zie overigens ook het pamflet: 'Planet First'). Teneinde een dergelijke ontwikkeling te waarborgen had het o.i. dan ook voor de hand gelegen, dat door het Rijk in de Structuurvisie mede op basis van de verschillende analyses/evaluaties zoals deze daartoe in het recente verleden zijn uitgevoerd (zie o.a.: 'Nederland later - Tweede duurzaamheidsverkenning (MNP, 2007)'; 'Balans voor de Leefomgeving (PBL, 2010)') was aangegeven hoe zij een dergelijke duurzame toekomst van Nederland ook daadwerkelijk vorm wenst te geven. Juist ook om echt een duurzame ontwikkeling van Nederland te waarborgen acht de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. het hoe dan ook van groot belang dat het kabinet in de Structuurvisie dus niet zomaar allerlei ontwikkelingen faciliteert, zoals tal van economische ontwikkelingen, evenals bijvoorbeeld ook kolen- en kerncentrales, maar aan die ontwikkelingen, voor zover zij al überhaupt aanvaardbaar moeten worden geacht, op basis van een duurzame Visie op de toekomst ook duidelijke kaders (inclusief bijbehorende instrumenten) meegeeft, zeker waar het om bovenprovinciale belangen gaat. Mede gezien de (natuurlijke) draagkracht van een bepaald gebied/regio zouden die kaders o.i. dan overigens niet een kwantitatief aspect in zich moeten dragen, bijvoorbeeld dat in de Randstad minimaal 60-80 % binnenstedelijk dient te worden gebouwd, maar waar relevant juist ook een kwalitatief aspect. Juist als Nederland zich niet alleen als een duurzaam land wil ontwikkelen, maar ook haar kernkwaliteiten (dus tevens schoonheid) wil behouden en bij voorkeur versterken³, moeten met name ook aan die kwalitatieve aspecten bijzondere waarde worden toegekend, overigens niet alleen voor het landelijke gebied maar ook voor de binnenstedelijke gebieden. En met name aan het aangeven van de beoogde kernkwaliteiten zoals het Rijk die voor bepaalde gebieden voorstaat, of o.i. althans voor zou moeten staan, met name ook als sturinginstrument naar de lagere overheden, dus de provincies en de gemeenten, ontbreekt het o.i. in de voorliggende Structuurvisie. Weliswaar benoemt het Rijk in de Structuurvisie dan een 13-tal Nationale belangen, maar als het Rijk daarbij niet de juiste balans zoekt door voor bepaalde belangen onvoldoende verantwoordelijkheid te nemen en zich daarbij volledig lijkt te verschuilen achter het 'vertrouwen' dat zij kennelijk

² Zo zal er in totaal op het zogenaamde ILG-budget 60% worden bezuinigd, waarvan het budget op natuur 40 % uitmaakt, terwijl in veel van de overige sectoren van een bezuinigingsdoelstelling van 20% is uitgegaan (zie ook de betreffende rapporten in kader Brede Heroverweging).

³ Zie o.a. de campagne: 'Nederland mooi' (zie ook www.kennispleinmooinederland.nl)

heeft in de lagere overheden, terwijl zij anderzijds zich onvoldoende rekenschap lijkt te geven van de effecten van bepaalde ontwikkelingen die zij wel direct wil faciliteren (zie voor de effecten van de met de Structuurvisie beoogde ruimtelijke ontwikkelingen met name ook de 'Ex ante evaluatie Structuurvisie (PBL, 2011)' en ook de 'Plan-MER (Royal Haskoning, 2011)', dan is o.i. de gewenste duurzame balans dus volledig zoek⁴. In die zin wil de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. het Rijk dus oproepen alsnog bij het ruimtelijk beleid de regie te nemen waar dat zo dringend gewenst is, zodat lagere overheden, dus de provinciale en gemeentelijke overheden, binnen de gegeven kaders, desgewenst samen met het Rijk, tot oplossingen kunnen komen die eerder een bijdrage aan een duurzaam Nederland geven dan dat zij daar een afbreuk aan doen.

Mede om een duurzame inrichting van Nederland te bevorderen, betreurt de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. het overigens dat bij de opzet van de Structuurvisie niet de zogenaamde 'Lagenbenadering' is gevolgd, althans niet expliciet, waardoor zorgvuldig met de meer kwetsbare lagen, zoals die van de bodem en het water en het zich daarin en daarop bevindende leven rekening kan worden gehouden⁵.

2. Inhoudelijke aspecten

Zoals ook onder het kopje 'Algemeen' al aangegeven, richt de Structuurvisie zich met name op het vergroten van de concurrentiekracht van Nederland, het zekerstellen van de bereikbaarheid én het waarborgen van een leefbare en veilige omgeving, zij het dat de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. van mening is dat daarbij vooralsnog de juiste balans ontbreekt. Teneinde de drie in de Structuurvisie aangegeven hoofddoelen te bereiken worden in de Structuurvisie uiteindelijk een 13-tal zogenaamde Nationale belangen benoemd, waarvoor door het Rijk ook een aantal instrumenten worden aangegeven om die belangen te waarborgen (zie voor het overzicht met name de Structuurvisie, Realisatieparagraaf). Hieronder zal op basis van het drietal gegeven hoofddoelen op een aantal Nationale belangen worden ingegaan, evenals de daarbij gegeven instrumenten om die doelen te bereiken. Daarbij worden tevens een aantal aanbevelingen/voorstellen gedaan om uiteindelijk de met de Structuurvisie beoogde ontwikkeling o.i. meer in een duurzame richting bij te sturen.

2.1. Versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Nederland

Met de focus op een aantal sterke economische regio's en dan in het bijzonder die waar thans bepaalde topsectoren samenkomen, is feitelijk sprake met een trendbreuk vanuit het verleden. Alhoewel het focussen op bepaalde kansrijke regio's op zich goed kan zijn, zou o.i. het Rijk zich wel bewust moeten zijn dat door een dergelijke strategie zij een verdere ontvolking van het 'platteland' wel eens zou kunnen versnellen (zie in deze overigens ook de 'Ex ante evaluatie Structuurvisie (PBL, 2011)', pag. 18/41). Belangrijker acht de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. het evenwel dat als het Rijk zich met de focus op een aantal specifieke regio's in haar ruimtelijke beleid niet verder richt op de overige gedeelten van het land en aldaar de provincie en gemeenten dus kennelijk vrij spel laat, dat dat weleens op tal van terreinen tot een 'wildgroei' kan leiden, zoals van bedrijventerreinen en woningbouw, juist ook omdat de ene provincie of gemeente zich net iets sterker wil profileren dan de andere. Uiteindelijk kan dat leiden tot een steeds verdere verrommeling en versnippering en verstening van het landschap, dus een verdere nivellering (zie ook 'Plan-MER (Royal Haskoning, 2011)', pag. 4/37) iets wat men nu juist met een in het nog niet zo lang geleden

⁴ Aangezien in de voorliggende Structuurvisie niet tot nauwelijks concrete projecten zijn opgenomen was het overigens voor zowel het PBL als Royal Haskoning vrijwel onmogelijk om een toekomstvaste inschatting van de uiteindelijke effecten van het voorgenomen beleid te kunnen geven. In die zin is dus alleen een tamelijk globale inschatting gegeven. Een onzekere factor is daarbij tevens de onzekere economische ontwikkeling, waardoor in de 'Ex ante evaluatie' met een tweetal scenario's wordt gewerkt, te weten 'Global economy' en 'Regional Community'. Daarnaast speelt bij de inschatting van de effecten de door het Rijk voorgenomen deregulering een belangrijke rol, waardoor de uiteindelijke effecten mede afhankelijk zijn van de wijze waarop daaraan zowel door de provincies als de gemeenten invulling wordt gegeven.

⁵ Zie voor een nadere toelichting op de Lagenbenadering in het bijzonder de 'Nota Ruimte', de Box op pag. 27.

ingezet beleid t.a.v. o.a. bedrijventerreinen (zie o.a. het 'Convenant bedrijventerrein 2010 - 2020') probeert te voorkomen.

Nu lijkt het Kabinet met de zogenaamde 'Ladder voor duurzame verstedelijking', analoog aan de 'SER-ladder' voor de vestiging van bedrijventerreinen, de verstedelijking zoveel mogelijk te willen concentreren in stedelijke gebieden, hetgeen de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. uiteraard toejuicht, ook gezien het gegeven dat de bundeling op de juiste locaties en verdichting van verstedelijking tot aanzienlijke bereikbaarheids- en duurzaamheidsbaten leiden (zie ook 'Nederland Later (MNP, 2007)'), maar aangezien het Rijk óók aangeeft dat zij op de uitvoering door de lagere overheden geen directe toetsing wenst uit te voeren, maar uitgaat van 'vertrouwen', is toch de verwachting dat van dit instrument, hoe mooi dat op zich ook lijkt, vooralsnog veel te weinig sturing uitgaat. Daar komt bij dat de met de 'ladder' beoogde afweging zich nu in eerste instantie lijkt te richten op een (algemene) afweging tussen binnenstedelijk en buitenstedelijk bouwen an sich, maar dat criteria zoals de landschappelijke en ecologische kwaliteiten zoals deze op een bepaalde plek voorkomen daarbij dan slechts een ondergeschikte rol lijken te spelen, terwijl het in de praktijk o.i., zo leert ook de ervaring, dáár nu vaak juist bij een dergelijke afweging in belangrijke mate om gaat. Juist ook om een verdergaande verrommeling/nivellering van het landschap te voorkomen wordt het door de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. dan ook sowieso gewenst (en noodzakelijk) geacht, dat allereerst aan de 'Ladder voor duurzame verstedelijking' een bredere basis wordt gegeven, zodat ook zachte/kwetsbare waarden (zoals waarden van natuur en landschap) daarbij zorgvuldig kunnen worden afgewogen én daarnaast dat in de Structuurvisie alsnog bepaalde zones van een verdere verstedelijking (alsnog) worden gevrijwaard, niet alleen om de aldaar aanwezige landschappelijke en/of ecologische kwaliteiten te kunnen waarborgen, maar juist ook om de verscheidenheid aan landschappen en in het bijzonder het onderscheid tussen meer verstedelijkte gebieden en het omringende platteland te kunnen behouden. Juist het vroegere Bundelingsbeleid, als ook de aanwijzing van de Rijksbufferzones en ook de Nationale landschappen (met als een van de toetsingskaders het 'migratiesaldo-nul') heeft aan het behoud van die verscheidenheid met bijbehorende gebiedsspecifieke kwaliteiten een belangrijke bijdrage gegeven⁶. In die zin zou dus de 'Ladder voor duurzame verstedelijking' in ieder geval nog moeten worden aangevuld met een beleid dat gebieden ook echt vrijwaart van verstedelijking, dus de aanwijzing als Rijksbufferzones of een daaraan vergelijkbare beleidsinstrument.

2.2. Verbeteren van de bereikbaarheid

Hetgeen hiervoor is gesteld ten aanzien van de 'Ladder van duurzame verstedelijking' geldt feitelijk ook voor de 'Bereikbaarheidsindicator', zoals deze door het Kabinet in de voorliggende Structuurvisie wordt aangereikt. Ofschoon uit de Structuurvisie niet geheel duidelijk wordt, hoe deze uiteindelijk exact vorm wordt gegeven, kan daaruit wel worden afgeleid, dat de bereikbaarheid meer dan voorheen daarmee integraal wordt benaderd, aangezien daarin ook de andere vervoersmodaliteiten dan alleen de automobiliteit zijn opgenomen, dus ook o.a. fiets en (H)OV. Zoals evenwel ook uit de 'Ex ante evaluatie Structuurvisie (PBL, 2011)', evenals de 'Plan-MER (Royal Haskoning, 2011)' kan worden afgeleid, zijn de effecten van de invoering van de 'Bereikbaarheidsindicator' niet altijd even duidelijk en kunnen deze zelfs tot tegengestelde effecten leiden. Zo kan deze o.a. tot verdergaande agglomeratievorming rondom de beoogde main-, brain- en greenports leiden, met alle gevolgen voor de bereikbaarheid van deze 'ports', alsook de milieueffecten en versnippering van de natuur en het landschap die dat met zich mee kan brengen (zie o.a. ook de 'Plan-MER (Royal Haskoning, 2011)', pag. 45). Ook in die zin is hierbij dus een aanvullend ruimtelijke beleid wenselijk, die aanwezige kwetsbare waarden, zoals die van natuur en landschap, adequaat beschermen.

⁶ Wat de gevolgen kunnen zijn als men zich niet strikt aan een bepaald bundelingsbeleid houdt maken overigens de ontwikkelingen in de Randstad duidelijk. Zie je in de Noord -Vleugel op basis van het aldaar uitgestippelde beleid duidelijk begrensde stedelijke gebieden en stadrandzones van hoge kwaliteit in de Zuid-Vleugel lijken de vele stedelijke gebieden inmiddels grotendeels met elkaar vergroeid, waardoor aldaar nog maar een zeer beperkt aantal zones zijn te vinden waar nog echt rust en ruimte kan worden gevonden.

Teneinde tot zorgvuldige(r) keuzen te kunnen komen, zou o.i. hoe dan ook aan de zogenaamde 'Ladder van Verdaas' binnen de bereikbaarheidsindicator een bijzonder plek moeten worden gegeven, aangezien deze ook in het bijzonder sturing aan duurzame oplossingen voor de vervoersproblematiek geeft, zoals een keuze voor beprijzing en/of OV of de fiets, terwijl de thans voorliggende 'Bereikbaarheidsindicator' dat niet zondermeer bewerkstelligd (zie voor een nadere uitwerking met betrekking tot Ring Utrecht o.a. ook: 'Kracht van Utrecht 2.0 (Vrienden van Amelisweerd (2010))', althans niet voor zover de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. dat op basis van de voorliggende stukken heeft kunnen nagaan.

Meer in het bijzonder spreekt de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. zich al bij voorbaat uit tegen een verbreding van alle rijkswegen in de Randstad tot 2x4 rijstroken (zie over overzicht ook de Structuurvisie, Kaart Hoofdwegennet). Mocht al voor een (verdere) verbreding worden gekozen, dan dient deze altijd nog te worden afgewogen tegen de milieueffecten die daarmee gepaard gaan, zoals de aantasting van het leefklimaat, maar ook de vernietiging en verstoring van de natuur en het landschap. O.i. wordt met name aan die effecten in de opgestelde 'Plan-MER' veel te weinig aandacht besteed, terwijl de verbreding in de Randstad van alle rijkswegen tot 2x4 rijstroken toch een van de weinige meer concrete ruimtelijke voornemens zijn die in de Structuurvisie zijn opgenomen.

2.3 Waarborgen van de kwaliteit van de leefomgeving

Over het in de Structuurvisie opgenomen beleid ten aanzien van natuur en landschap of dan met name het ontbreken daarvan is in het bovenstaande al een en ander gezegd. In de Nota Ruimte zijn daarin destijds duidelijke keuzen gemaakt, met als doel niet alleen tot een versterking van de natuur te komen, maar ook de voor Nederland zo kenmerkende landschappen adequaat te beschermen.

Milieukwaliteit

Meer in het bijzonder had o.i. ook mogen worden verwacht, mede op basis van de analyses zoals deze o.a. in de 'Balans op de leefomgeving (PBL, 2010)' worden aangegeven, dat het Rijk nu echt zou inzetten op een duurzame transitie op alle beleidsterreinen, hetgeen o.i. ook zo z'n weerslag zou moeten hebben in het ruimtelijke beleid. Met name op het gebied van de leefomgeving en dan in het bijzonder ook de milieukwaliteit is nog een grote slag te winnen. Zo maken beschikbare evaluaties duidelijk (zie o.a. 'Nederland later - Tweede duurzaamheidsverkenning (PBL, 2007); 'Balans van de leefomgeving (PBL, 2010)'), dat juist door een 'slimme' ruimtelijke ordening, zoals ook hierboven al kort aangestipt, een belangrijke bijdrage kan worden geleverd aan de (inter)nationale duurzaamheidsdoelstellingen, zoals die o.a. op het gebied van het klimaat. Met de keuzen die men nu in de Structuurvisie maakt, zoals bijvoorbeeld het (zondermeer) faciliteren van de economische ontwikkeling en (bijbehorende) automobilititeit, wordt de 'trendbreuk' die vanuit het gezichtspunt van duurzaamheid dringend noodzakelijk wordt geacht op geen enkele wijze bereikt. Zo zullen naar verwachting de met de Structuurvisie voorgestane ontwikkelingen tot een grotere milieubelasting (denk aan meer uitstoot broeikasgassen, fijnstof, maar ook geluidsbelasting) leiden, zeker in de Randstad (zie ook 'Plan-MER (Royal Haskoning, 2011)', pag. 35/36). In die zin zou ook op dat terrein o.i. door het Rijk een veel grotere sturing moeten worden voorgestaan, zoals ten aanzien van de automobilititeit waarvan ook een flankerend prijsbeleid, zoals de kilometerheffing, zondermeer een integraal onderdeel uit zou moeten maken⁷. Daarnaast zou o.i. met spoed de Routekaart 2050 moeten worden uitgestippeld, zodat de resultaten daarvan nog in deze Structuurvisie zouden kunnen worden meegenomen⁸.

⁷ Voor de positieve effecten van het prijsbeleid op de automobilititeit kan o.a. worden verwezen naar het onderzoek dat de Goudappel-Coffeng naar diverse alternatieven voor de Ring Utrecht heeft gedaan, te weten: OV+++ en Kracht van Utrecht in planstudie Ring Utrecht (Goudappel-Coffeng (2009)).

⁸ Zie voor nadere info ook het rapport: 'Getting into the right lane for 2050 (PBL, 2009)'

Cultuurhistorische en natuurlijke kwaliteiten

Alhoewel het Rijk overeenkomstig de Structuurvisie wel haar verantwoordelijkheid lijkt te nemen voor het zogenaamde Werelderfgoed, of dat nu cultureel of natuurlijk van aard is, trekt zij haar handen af van de Nationale landschappen, althans legt zij de verantwoordelijkheid daarvoor nu volledig bij de Provincies. Als provincies en gemeenten in navolging van het Rijk hun beleid ten aanzien van de Nationale landschappen (inclusief 'Migratiesaldo-nul') eveneens minder restrictief zouden maken, dan zal dat naar verwachting met name tot een verdergaande verstedelijking leiden in die Nationale landschappen die nabij en tussen de grote steden zijn gelegen, dus gebieden waar de ruimtedruk al groot is. Uiteraard zal een dergelijke ontwikkeling tot een aantasting van aanwezige kernkwaliteiten leiden. In het bijzonder valt dan te denken aan de direct aan de stedelijke gebieden grenzende gedeelten van het Groene Hart, het Rivierengebied (inclusief Kromme Rijngebied) ten oosten van Utrecht en de Veluwezoom (zie ook de 'Ex ante evaluatie Structuurvisie (PBL, 2011)', pag. 41). Juist ook om dergelijke ongewenste ontwikkelingen hoe dan ook te voorkomen zou het Rijk o.i. dan ook, zoals ook eerder al aangegeven, gewoon haar verantwoordelijkheid moeten nemen voor de Nationale landschappen en deze ook als zodanig, inclusief bijbehorende kernkwaliteiten en het migratiesaldo nul, in de nieuwe Structuurvisie moeten verankeren. Daarbij kan dan nog worden aangetekend, dat het bij die Nationale landschappen wel degelijk om landschappen gaat, waarvan het behoud daarvan voor Nederland als geheel van belang moet worden geacht, dus deze in die zin uitstijgen boven het direct provinciale belang⁹. Feitelijk geldt hetzelfde voor de beleids categorie van de Rijksbufferzones, waardoor kan worden voorkomen dat stedelijke agglomeraties aan elkaar groeien, zoals bijvoorbeeld Utrecht en Hilversum.

Meer in het bijzonder wil de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. ook aandacht vragen voor de zogenaamde 'Recreatiegebieden om de Stad (RodS)'. Deze gebieden vinden veelal hun oorsprong in de zogenaamde Randstadgroenstructuur. Juist voor de zogenaamde stadrandzones moeten deze gebieden van wezenlijk belang worden geacht, des te meer als er wordt gekozen voor een verdere verdichting van de bestaande stedelijke gebieden, waar de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. vanuit duurzaamheidsoverwegingen op zich een voorstander van is. Direct aan de stad grenzende recreatiegebieden, die voornamelijk uit groen bestaan, bieden in die zin voor de bewoners uit de stad een mogelijkheid om binnen voet- of fietsafstand van de natuur te genieten, hetgeen uiteindelijk ook de leefbaarheid van de stad ten goede komt. Daarnaast wordt met dergelijke gebieden een sterke kwaliteitsimpuls aan de betreffende stadrandzones gegeven, hetgeen ook allerlei andere initiatieven initieert, zoals bijvoorbeeld stadslandbouw of kunsttuingen. Juist door de vaak grote betrokkenheid van bewoners vormen dergelijke groengebieden dan ook een uitstekende buffer tegen een nog verdergaande verstedelijking. Teneinde de ontwikkeling van dergelijke gebieden te blijven initiëren/stimuleren, zou het Rijk o.i. ook gewoon in de Structuurvisie aan de beleids categorie van de 'Recreatiegebieden in de Stad' moeten vasthouden.

Natuur

Op zich is het positief dat het Rijk in de voorliggende Structuurvisie vasthoudt aan de verankering van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), de bijbehorende instrumenten zoals het 'Nee,tenzij-regime' en de zogenaamde 'EHS-Saldobenadering' (zie hiertoe o.a. de 'Ontwerp-AMvB Ruimte', Art. 2.10). Waar de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. zich evenwel zondermeer tegen uitsprekt is de door het Rijk voorgenomen herijking van de EHS. De EHS is destijds op basis van een zorgvuldige landschapsecologische analyse tot stand gekomen en als zodanig ook verankerd in zowel het nationaal Natuurbeleidsplan als het 1e Structuurschema Ruimte. Aangezien uit toenmalige analyses naar voren kwam dat het t.b.v. het voortbestaan van soorten en dus ook de biodiversiteit van belang werd geacht dat ook de grotere natuurgebieden met elkaar zouden worden verbonden zijn aan de EHS ten tijde van de Nota Ruimte alsnog de zogenaamde 'Robuuste ecologische verbindingzones' toegevoegd,

⁹ Als voorbeeld kan natuurlijk zondermeer het Groene Hart worden genoemd, dat binnen meerdere provincies is gelegen.

waardoor een duurzaam natuurnetwerk tot stand kan komen¹⁰. Het concept van de EHS is inmiddels een groot succes en heeft feitelijk mede ten grondslag gelegen aan het Europese natuurbeleid op basis van de Natura 2000-gebieden¹¹. Met de beoogde herijking wordt nu evenwel voorgesteld niet alleen die Robuuste verbindingzones zondermeer te laten vallen, maar tevens tot een compactere EHS te komen, waarvan de zogenaamde Natura 2000-gebieden dan de 'kernegebieden' zouden moeten vormen. Feitelijk wordt daarmee het destijds zorgvuldig uitgestippelde beleid, ook om de steeds maar verder gaande achteruitgang van de biodiversiteit ten goede te keren, weer grotendeels afgebroken. Zo is inmiddels op basis van gegeven analyses duidelijk, dat met de voorgenomen bezuinigingen op de natuur/herijking van de EHS de doelen zoals Nederland zich ten aanzien de biodiversiteit had gesteld steeds verder uit zicht raken (zie met name het rapport: 'Herijking van de EHS - Quickscan van de varianten (PBL, 2011)', Hoofdconclusies, pag. 6/7 en in het bijzonder de figuren 4.4: 'Natuurkwaliteit 2020' en 4.5: 'Duurzame Vogel- en Habitatrichtlijnsoorten en typische soorten van habitattypen, 2020'). Zo zal naar verwachting bijvoorbeeld de otter zich moeilijk in Nederland kunnen herstellen als door het wegvallen van de robuuste verbindingzones o.a. de zogenaamde 'Natte as (inclusief de Groene ruggengraat)' niet meer wordt voltooid. Verder moet de aanwezigheid van robuuste verbindingzones met name ook van belang worden geacht om de verplaatsing van soorten ten gevolge van de klimaatverandering op te vangen (zie o.a. de rapporten: 'Robuuste verbindingen en klimaatverandering (Alterra, 2009)'; 'Adaptiestrategie voor een klimaatbestendige natuur (PBL, 2010)', evenals de folder: 'Natuur en klimaatverandering - Wat kan het natuurbeleid doen (Alterra, 2006)'). Het ontbreken van een robuust natuurnetwerk zal dan ook in die zin dus naar verwachting tot het verder uitsterven van soorten leiden.

Meer in het bijzonder is de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. van mening, dat dat met betrekking tot het natuur - ook al aangezien het hier om structuren gaat die van bovenprovinciaal en feitelijk van (inter)nationaal belang moeten worden geacht - óók (en vooral) het Rijk (lees: de samenleving als geheel) een belangrijke en grote verantwoordelijkheid heeft, zowel voor de instandhouding als voor het verbeteren van de kwaliteiten daarvan, ook in juridische zin¹². In die zin moet het voltooiën van de EHS, zo wezenlijk van het herstel van biodiversiteit, o.i. dus wel degelijk van bovenprovinciaal belang worden geacht, waarbij een regie, o.a. wat betreft de te realiseren doelen, op nationaal niveau wezenlijk is, niet in de laatste plaats om aan de internationale verplichtingen te kunnen voldoen (zie in deze o.a. ook 'Natura 2000 in Nederland - Juridische ruimte, natuurdoelen en beheerplanprocessen (PBL, 2011)'). Dat daarbij dan tevens door het Rijk financiële middelen beschikbaar worden gesteld, waaraan iedere burger naar draagkracht bijdraagt, spreekt voor de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. vanzelf.

3. Gebiedsgerichte opgaven

Wat betreft de gebiedsgerichte opgaven spreekt de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. zich al bij voorbaat uit tegen de locaties die in de Structuurvisie voor de grootschalige opwekking van niet-duurzame energie zijn opgenomen, zoals nieuwe kolen- en kernenergiecentrales. Teneinde tot een klimaatneutrale samenleving te komen ziet zij veelmeer in de decentrale opwekking van energie, waar o.i. vele kansen liggen. Voor zover de keuze wordt gemaakt voor de aanleg van (grootschalige) windparken, zal dat wel op plekken moeten waar geen schade aan natuur of landschap plaatsvindt, dus o.i. in ieder geval niet binnen de EHS (inclusief de Natura-2000 gebieden) en ook niet in gebieden die een belangrijke functie

¹⁰ Juist in een gebied als Nederland, waar de voorkomende natuur feitelijk sterk versnipperd is en grootschalige/zelfregulerende natuurgebieden niet tot nauwelijks voorkomen, zeker niet op land, moet aan de aanwezigheid van (robuuste) verbindingen een groot belang worden gehecht (zie in deze o.a. de analyses zoals deze in het kader van het MJPO hebben plaatsgevonden, zoals het 'Meerjarenprogramma Ontsnippering - Knelpuntenanalyse (Alterra, 2003)').

¹¹ Zie voor overzicht successen EHS ook de publicatie: 'Publiek geheim - Het succes van de EHS (Twaalf Landschappen et al, 2010)'.
¹² Denk daarbij in het bijzonder aan het 'Biodiversiteitsverdrag/Convention on Biological Diversity' zoals dat mede door Nederland is ondertekend, maar verder ook aan de Habitatrichtlijn, de Vogelrichtlijn en in zekere zin ook aan de Europese Kaderrichtlijn Water, waaraan ook Nederland is gebonden.

vervullen voor vogels/de vogeltrek (inclusief pleisterplaatsen)¹³. Daarnaast natuurlijk bij voorkeur ook niet binnen de als zodanig aangewezen Nationale Landschappen¹⁴. Voor het overige zal de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. zich (logischerwijze) vooralsnog beperken tot de beleidsvoornemens voor de MIRT-Regio Utrecht, die op zich deel uitmaakt van de Noord-Vleugel Randstad.

3.1. Utrecht

Voor Utrecht wordt met name gefocust op het goed laten functioneren van de draaischijf Nederland (weg, spoor en vaarweg). Hiermede wordt waarschijnlijk o.a. de beoogde verbreding van de (rijks)wegen rondom Utrecht, dus de Ring Utrecht, bedoeld, evenals van de rijkswegen die deel uitmaken van de zogenaamde Driehoek Utrecht-Hilversum-Amersfoort. Zeker wat betreft de beoogde verbreding van de A-27 tussen Lunetten en Rijnsweerd naar maar liefst 2x7 rijstroken, als ook het opwaarderen van de Noordelijke Randweg Utrecht (NRU) heeft de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. zich daar altijd sterk tegen uitgesproken. Niet alleen leidt het thans voor de Ring Utrecht voorliggende voorkeursalternatief tot een aantasting van ter plaatse aanwezige ecologische en landschappelijke waarden, evenals een sterke aantasting van het leefklimaat van de aangrenzende wijzen, ook bestaat er wel degelijk een natuur- en milieuvriendelijk alternatief, namelijk een maximale inzet op het (H)OV en de fiets (zie hiertoe met name ook de 'Kracht van Utrecht 2.0 (Movares, 2010)').

Verder wordt aangegeven, dat men op de lange termijn de ontwikkeling van de zogenaamde A-12 zone wil stimuleren. Alhoewel de kwaliteiten van deze zone niet overal optimaal zijn, is het wel van belang ook hier bij een eventuele ontwikkeling wel degelijk ook met aanwezige ecologische en landschappelijke kwaliteiten al bij voorbaat rekening te houden. Ook is het de vraag of men de ontwikkeling van deze zone, zo deze al aanvaardbaar moet worden geacht, nu al in de Structuurvisie zou moeten opnemen, ook al omdat ook in Utrecht de verkoop van nieuwe woningen stagneert en er inmiddels vele kantoren leeg staan. Bovendien kan zo eenvoudigweg de intentie om binnenstedelijk te bouwen wegvallen.

4. Conclusie

Wat de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. dus voorstaat is een ruimtelijk beleid, dat is gebaseerd op een heldere integrale visie, die ten dienste staat aan een echt mooi en duurzaam Nederland, waarbij de instrumenten die daartoe zijn opgenomen in belangrijke mate sturend zijn om de in het beleid aangegeven eenduidige doelen ook daadwerkelijk te kunnen realiseren. In die zin acht de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. het dan ook van belang dat in de voorliggende Structuurvisie naar een veel betere balans wordt gezocht tussen de peilers van duurzame ontwikkeling: Planet-People-Profit. In de zienswijze van de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. worden daartoe een aantal voorstellen/aanbevelingen gedaan.

Hoogachtend,

P. Greeven

B. de Wolf

Afzender: Stichting Milieuzorg Zeist e.o.

P/a: B. de Wolf

Kometenlaan 70

3721 JV Bilthoven

¹³ Zie wat betreft risico's voor vogels met name de publicatie: 'De Nationale windmolenrisicokaart voor Vogels (SOVON, 2009)'.

¹⁴ Zie in deze ook het 'Concept-Ruimtelijk perspectief Windenergie op land (VROM, 2010)'.